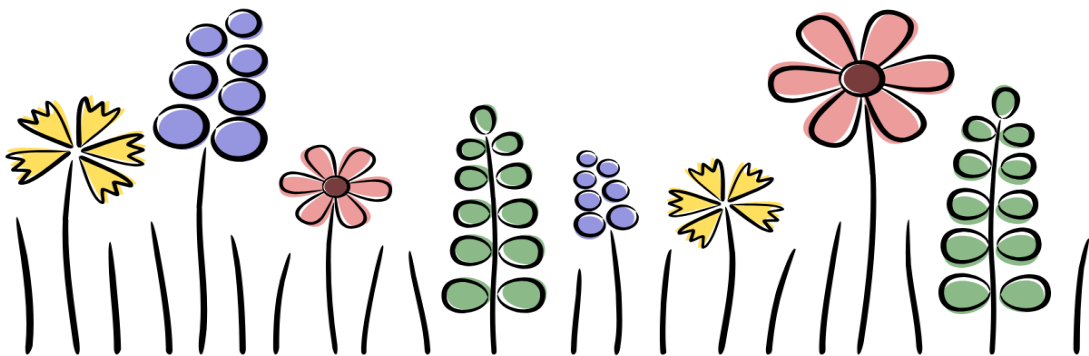

FAMILIA - O PRIORITATE EUROPEANĂ

PROVOCĂRI ȘI PRIORITĂȚI DE POLITICI PUBLICE PENTRU FAMILIILE CU COPII DIN
REPUBLICA MOLDOVA

CHIȘINĂU, 2026

Acest document este elaborat în cadrul Proiectului „Mai puternici împreună: Acțiuni locale pentru comunități incluzive”, implementat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, cu sprijinul financiar al Elveției și co-finanțat de IM Swedish Development Partners, cu sprijinul financiar al SIDA.

CUPRINS

INTRODUCERE	3
SITUAȚIA FAMILIILOR CU COPII DIN REPUBLICA MOLDOVA.....	4
RECOMANDĂRI.....	5
STIMULENTE PENTRU CONSTITUIREA FAMILIILOR ȘI SPRIJIN PENTRU LOCUIRE	7
RECONCILIAREA VIEȚII PROFESIONALE CU CEA FAMILIALĂ	7
SERVICII DE ÎNGRIJIRE ȘI EDUCAȚIE TIMPURIE.....	8

AUTOARE:

Alina ANDRONACHE

Natalia COVRIG

Alexandra ERMOLENCO

INTRODUCERE

Ziua Internațională a Familiei, marcată anual la 15 mai, a fost instituită prin Rezoluția Adunării Generale a Organizației Națiunilor Unite A/RES/47/237 din 1993¹ și reprezintă un moment de reflecție asupra rolului familiei ca unitate fundamentală a societății, dar și asupra politicilor publice menite să sprijine familiile în îndeplinirea funcțiilor lor economice, sociale și educative. La nivel european, agenda politicilor de sprijin pentru familii s-a consolidat prin instrumente precum *Pilonul European al Drepturilor Sociale* (Principiul 9) și *Directiva (UE) 2019/1158*² privind echilibrul între viața profesională și cea privată a părinților și îngrijitorilor, standarde la care Republica Moldova s-a angajat să se alinieze în contextul procesului de aderare la Uniunea Europeană.

În ultimii ani, Republica Moldova a realizat progrese remarcabile în direcția construirii unui cadru de politici familiale moderne și incluzive. Reforma majoră a indemnizațiilor pentru familiile cu copii, inițiată prin *Programul „Familia” în 2022*³, a flexibilizat concediul pentru îngrijirea copilului, permițând părinților să aleagă între trei opțiuni de durată a indemnizației și să alterneze concediul între mamă și tată. Flexibilizarea concediului de maternitate s-a concretizat prin modificările intrate în vigoare la 1 martie 2023, care au decuplat dreptul la indemnizația de maternitate de suspendarea efectivă a activității profesionale. Femeile pot opta să continue sau să reia activitatea de muncă în perioada concediului prenatal (până la 36 de săptămâni de sarcină) și postnatal, beneficiind concomitent atât de salariu, cât și de indemnizația de maternitate, în baza unei cereri scrise și a concluziei medicale privind starea de sănătate. Suplimentar, atunci când ambii soți sunt angajați și asigurați, indemnizația poate fi calculată pe baza venitului asigurat mai mare al unuia dintre soți, asigurând o protecție economică sporită a familiei în perioada nașterii copilului. La nivel mai larg, părinții au dreptul de a negocia cu angajatorul aranjamente flexibile ale timpului de muncă (program parțial, telemuncă, ore flexibile), atât la angajare, cât și pe parcursul activității, ceea ce facilitează revenirea graduală pe piața muncii după concediul de maternitate. Concediul paternal a fost extins la 15 zile calendaristice din 2024, cu posibilitatea de a fi utilizat în fracțiuni pe parcursul primului an de viață al copilului, iar indemnizația unică la nașterea copilului a fost majorată la 21.350 lei începând cu 2025⁴. A fost introdusă indemnizația lunară de 1.000 lei pentru fiecare copil cu vârsta de până la 2 ani, acordată universal, indiferent de statutul de asigurat al părintelui.

Un pas semnificativ pentru incluziunea familiilor adoptive a fost introducerea, începând cu 1 ianuarie 2024, a unui pachet extins de concedii sociale și prestații pentru părinții aflați în proces de adopție, pentru cei care au adoptat un copil sau au plasat un copil în serviciul de tutelă/curatelă. Aceștia beneficiază de indemnizația unică pentru perioada de încredințare a copilului adoptabil, de accesul taților adoptivi la concediul paternal (solicitabil în termen de 12 luni de la data adopției), precum și de stabilirea indemnizației lunare pentru creșterea copilului de la data emiterii deciziei de adopție sau de plasament, asigurând paritate de tratament între familiile biologice și cele adoptive. Persoanele care adoptă sau iau sub tutelă gemeni ori mai mulți copii născuți dintr-o singură sarcină beneficiază, la rândul lor, de indemnizația unică pentru copiii născuți gemeni, acordată din data adopției sau a instituirii tutelei.

Complementar măsurilor de protecție socială și de flexibilizare a concediilor, Republica Moldova a consolidat în paralel oferta de servicii destinate familiilor cu copii mici, recunoscând că reintegrarea profesională a părinților, în special a mamelor, depinde de existența unor opțiuni accesibile de îngrijire a copilului. Cadru normativ adoptat în 2022⁵ a creat premisele pentru funcționarea a trei tipuri de servicii

¹ Resolution A/RES/47/237: International Day of Families, United Nations General Assembly, 1993, <https://www.un.org/en/observances/international-day-of-families>

² Directiva (UE) 2019/1158 a Parlamentului European și a Consiliului din 20 iunie 2019 privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată a părinților și îngrijitorilor, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 188, 12.07.2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32019L1158>

³ Hotărârea Guvernului nr. 211/2022 cu privire la aprobarea Programului „Familia”, Guvernul Republicii Moldova, 2022, <https://familia.gov.md>

⁴ „Indemnizația unică la nașterea copilului va fi majorată la 21.350 lei, începând cu 1 ianuarie 2025”, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 18 decembrie 2024, <https://social.gov.md/comunicare/indemnizatia-unica-la-nasterea-copilului-va-fi-majorata-la-21-350-lei-incepand-cu-1-ianuarie-2025/>.

⁵ Legea nr. 367/2022 privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135587&lang=ro

alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani: creșele organizate de angajator la locul de muncă, serviciile de îngrijire individualizată oferite de îngrijitori și îngrijitoare calificate, precum și creșele de tip familial. Pe această bază a fost aprobat *Programul Național privind Serviciile de Îngrijire a Copiilor cu vârsta până la 3 ani pentru anii 2023-2026*⁶. Programul guvernamental „Satul European”⁷ a alocat fonduri dedicate pentru deschiderea și modernizarea creșelor, iar *Planul de Creștere pentru Moldova*⁸ al Comisiei Europene (1,9 miliarde euro, adoptat în 2025) prevede crearea a circa 5.000 de locuri noi în creșe. Prin Legea nr. 195/2022 au fost introduse formulele flexibile de muncă (telemuncă, program flexibil, săptămână comprimată, timp parțial), iar din 2025 angajatorii beneficiază de deduceri fiscale de 2.500 lei pe lună pentru fiecare copil al angajatului încadrat în creșe organizate la locul de muncă.

Cu toate progresele înregistrate, susținerea familiilor rămâne o prioritate care necesită eforturi continue. Implementarea consecventă a măsurilor adoptate, extinderea accesului la servicii de îngrijire în toate regiunile țării și sprijinul adaptat familiilor aflate în situații de vulnerabilitate presupun investiții susținute și o cooperare strânsă între autorități, mediul de afaceri și societatea civilă, în spiritul promovării egalității de gen și al parteneriatului parental.

SITUAȚIA FAMILIILOR CU COPII DIN REPUBLICA MOLDOVA

Republica Moldova se află într-un declin demografic accentuat. Conform *Recensământului Populației și Locuințelor 2024*⁹, populația cu reședință obișnuită s-a redus la 2.409,2 mii persoane, în scădere cu 13,6% într-un singur deceniu. În 2024, în țară s-au născut 23.648 copii vii, iar indicele sintetic de fertilitate (ISF) stagnează la 1,66 copii per femeie, semnificativ sub nivelul de înlocuire a generațiilor (2,1)¹⁰. Vârsta medie a mamei la prima naștere a crescut la 26,8 ani (29,7 ani în mun. Chișinău), iar 19,3% dintre copii s-au născut în afara căsătoriei, ponderea fiind mai ridicată în mediul rural (22,8%) decât în cel urban (14,0%)¹¹.

Sărăcia rămâne principala provocare a familiilor cu copii. În anul 2024, rata sărăciei absolute în rândul copiilor a urcat la 33,6%, cu un decalaj rural-urban de 28 puncte procentuale (46,6% în mediul rural față de 18,6% în mediul urban). Cele mai vulnerabile sunt familiile numeroase: 53,3% dintre familiile cu trei sau mai mulți copii trăiesc în sărăcie absolută, de 2,4 ori mai mult decât rata familiilor cu un singur copil. Familiile monoparentale, care reprezintă circa 10,5% din gospodăriile cu copii (12,5% în mediul urban), sunt expuse unui risc disproporționat de excluziune economică, depinzând majoritar de venituri salariale (69,1%) și de prestații sociale (24,7%)¹².

Părinții cu copii mici din Republica Moldova continuă să întâmpine dificultăți în accesarea pieței muncii, însă datele recente arată o evoluție pozitivă. Potrivit datelor actuale, rata de ocupare a mamelor cu copii de 0–6 ani a crescut semnificativ, făcând un salt de la 41,1% în 2023 la 50,7% în 2024. Această creștere sugerează un impact pozitiv al reformelor legislative adoptate în perioada 2022–2023 asupra participării femeilor pe piața muncii, și anume: introducerea opțiunilor flexibile pentru concediul de îngrijire a

⁶ Programul Național privind Serviciile de Îngrijire a Copiilor cu Vârsta până la 3 ani pentru anii 2023-2026, Ministerul Muncii și Protecției Sociale, 2023, <https://social.gov.md/wp-content/uploads/2024/05/Program-National-Servicii-Copii-0-3.pdf>

⁷ Programul Național „Satul European”, Guvernul Republicii Moldova, <https://satuleuropean.gov.md>; a se vedea și Programul „Satul European” pentru anii 2024-2028, aprobat prin Hotărâre a Guvernului, Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, <https://midr.gov.md>

⁸ Commission Communication on the Growth Plan for Moldova, European Commission, 2024, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5124.

⁹ „Rezultatele finale ale Recensământului Populației și Locuințelor 2024”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025, https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-finale-ale-recensamantului-populatiei-si-locuintelor-2024-9617_61952.html.

¹⁰ „Situația demografică în anul 2024”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025, https://statistica.gov.md/ro/situatia-demografica-in-anul-2024-9430_61498.html

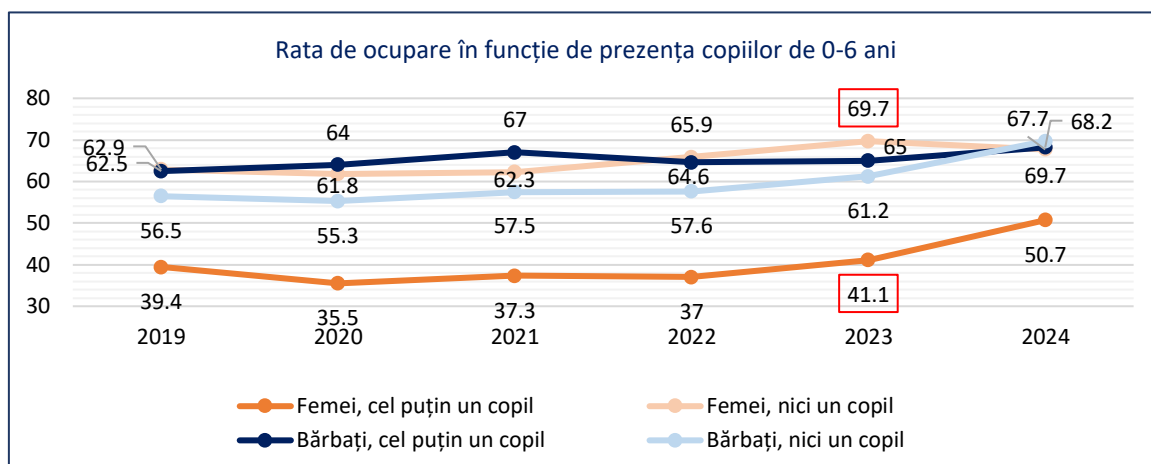
¹¹ „Natalitatea în Republica Moldova”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025, https://statistica.gov.md/ro/natalitatea-in-republica-moldova-9430_60745.html

¹² „Analiza sărăciei și a bunăstării gospodăriilor cu copii, edițiile 2019-2025”, Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, cu sprijinul UNICEF Moldova, 2025,

https://statistica.gov.md/files/files/publicatii_electronice/Copiii_Moldovei/Analiza_s%C4%83r%C4%83ciei_copii_2024.pdf

copilului, decuplarea indemnizației de îngrijire a copilului de concediu, reglementarea serviciilor alternative de îngrijire a copiilor, facilități pentru familiile cu copii ș.a. Aceste măsuri au facilitat revenirea mai rapidă a femeilor la activitatea profesională. Deși diferențele de ocupare între femeile cu și fără copii rămân considerabile, decalajul s-a redus în 2024. În pofida acestui progres considerabil, femeile continuă să întâmpine bariere de integrare pe piața muncii: în 2024, rata de ocupare a femeilor cu copii mici a fost de 50,7%, comparativ cu 67,7% în cazul femeilor fără copii. În cazul bărbaților, diferențele sunt minime: rata de ocupare a taților a constituit 68,2%, față de 69,7% pentru bărbații fără copii. Datele indică faptul că responsabilitățile familiale continuă să afecteze în principal femeile, însă măsurile recente de sprijin încep să reducă treptat aceste bariere.

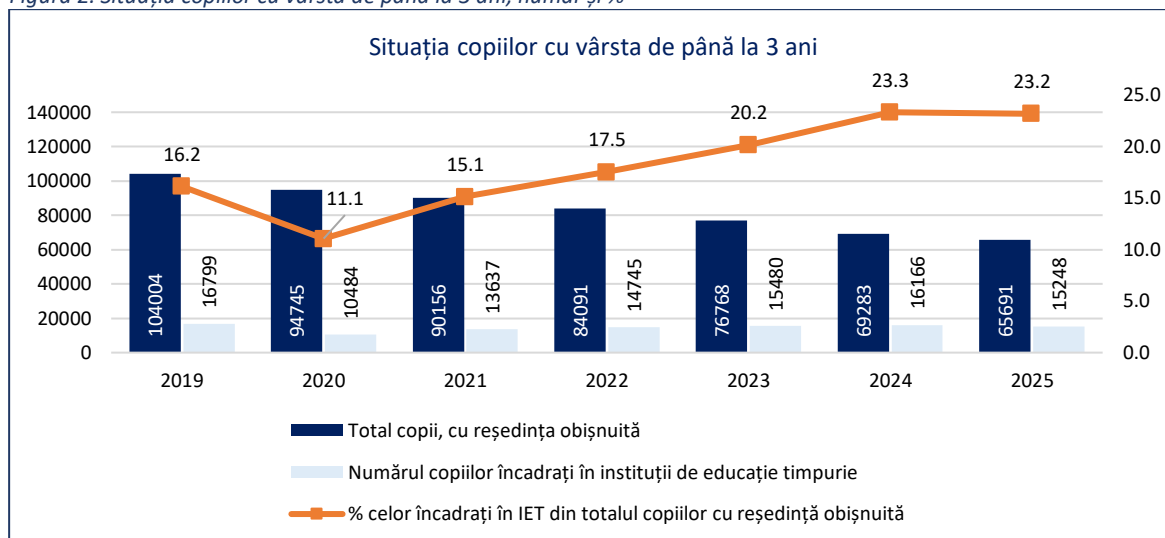
Figura 1. Accesul părinților cu copii la piața muncii, %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Nivelul încă redus de dezvoltare al serviciilor de îngrijire și educație timpurie reprezintă un obstacol important în integrarea profesională a părinților, în special a femeilor care au copii de vârstă mică. Conform datelor Biroului Național de Statistică, accesul la serviciile de educație timpurie a înregistrat o evoluție favorabilă, în anul 2025 rata de cuprindere ajungând la 23,2%, ceea ce reflectă efectele măsurilor și reformelor implementate pentru susținerea familiilor începând cu anul 2022. Cu toate acestea, nivelul de acces rămâne insuficient pentru a răspunde pe deplin necesităților existente. Disponibilitatea limitată a serviciilor de îngrijire determină multe femei să își întrerupă temporar activitatea profesională, fapt ce contribuie la menținerea și accentuarea disparităților de gen pe piața muncii. Situația actuală evidențiază necesitatea continuării și consolidării politicilor publice orientate spre sprijinirea părinților în concilierea vieții profesionale cu responsabilitățile familiale.

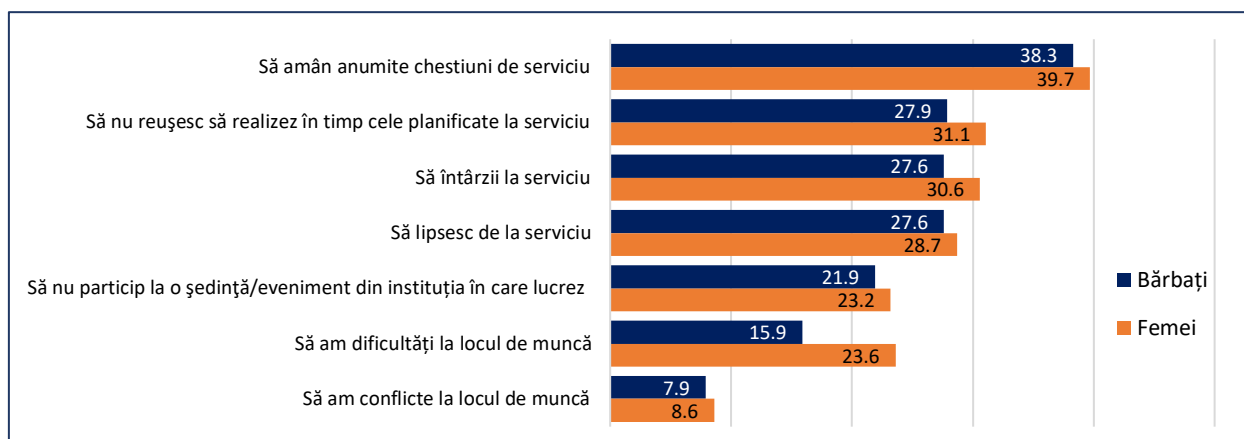
Figura 2. Situația copiilor cu vârsta de până la 3 ani, număr și %

Sursa: Biroul Național de Statistică

Distribuirea inegală a responsabilităților din gospodărie și a activităților de îngrijire influențează negativ atât echilibrul dintre viața profesională și cea personală, cât și stabilitatea și randamentul la locul de muncă, în special pentru femei. Volumul ridicat al sarcinilor casnice limitează posibilitatea acestora de a participa constant și eficient în activitatea profesională. Datele disponibile arată că aproximativ 40% dintre părinți au fost nevoiți să amâne sarcini de serviciu din cauza obligațiilor familiale, iar aproape o treime nu au reușit să finalizeze la timp activitățile planificate la locul de muncă din aceleași motive. Impactul este mai accentuat în rândul femeilor: 23,6% dintre acestea au declarat că responsabilitățile domestice le afectează activitatea profesională, comparativ cu 15,9% dintre bărbați. Aceste date reflectă persistența unor dezechilibre structurale în repartizarea muncii neremunerate, care influențează atât bunăstarea familială, cât și oportunitățile de dezvoltare profesională și economică ale femeilor. În lipsa unor măsuri eficiente de sprijin pentru concilierea vieții profesionale cu cea familială, inclusiv prin stimularea implicării taților în îngrijirea copiilor și promovarea unui model echitabil de partajare a responsabilităților, există riscul accentuării inegalităților de gen pe piața muncii, chiar și în contextul existenței unor politici publice.

Figura 3. Ponderea respondenților care s-au confruntat cu diverse situații din cauza sarcinilor casnice și de îngrijire a copiilor, %

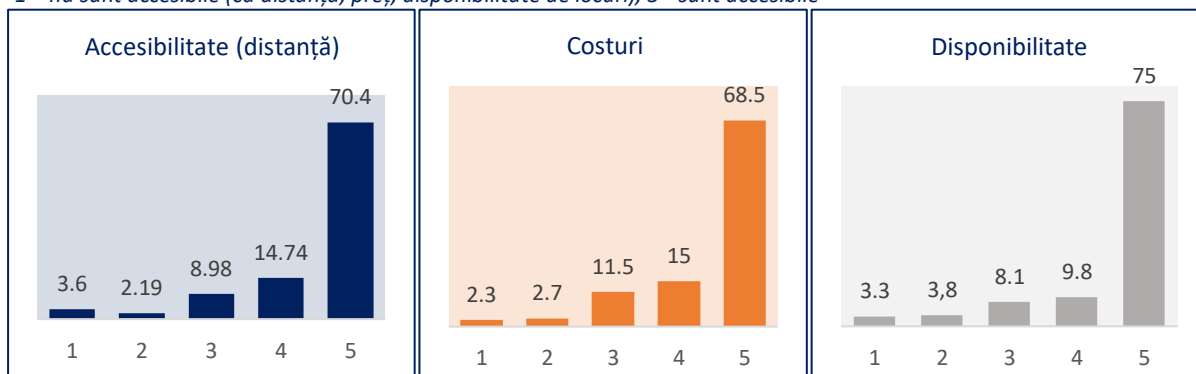

Sursa: Sondaj de opinie CPD, 2025

Deși percepția generală a părinților asupra serviciilor de îngrijire timpurie este una pozitivă, persistă anumite bariere de acces, în special în ceea ce privește costurile pentru unele categorii de familii. În cadrul sondajului, aprecierile au vizat trei aspecte principale: accesibilitatea geografică, costurile și existența locurilor disponibile, pe o scară de la 1 la 5, unde valorile mai mari indică o apreciere pozitivă. Rezultatele arată un nivel ridicat de satisfacție: 70,4% dintre părinți au acordat nota maximă pentru distanță, 75% pentru disponibilitatea locurilor și 68,5% pentru costuri. Totuși, costurile reprezintă criteriul cu cele mai variate opinii. Deși majoritatea consideră serviciile accesibile din punct de vedere financiar, 11,5% au oferit note medii, iar aproape 5% au evaluat negativ acest aspect, ceea ce indică dificultăți pentru anumite familii, în special cele cu venituri mai reduse sau care apelează la servicii private.

Figura 4. Percepția părinților privind distanța, costurile și disponibilitatea serviciilor de îngrijire timpurie, %

* 1 – nu sunt accesibile (ca distanță, preț, disponibilitate de locuri), 5 - sunt accesibile

Sursa: Sondaj de opinie CPD, 2025

RECOMANDĂRI

Recomandările prezentate în continuare sunt preluate, în formulare integrală, din **Manifestul societății civile „Drepturile omului sunt un criteriu european”¹³**, semnat de 15 organizații și coaliții reprezentative ale societății civile din Republica Moldova, printre care: Coaliția Națională „Viața fără Violență” (26 membri), Platforma pentru Egalitate de Gen (61 membri), Coaliția pentru Incluziune și Nediscriminare (26 membri), Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare, Centrul de Politici și Reforme, Asociația „Promo-LEX”, Centrul de Resurse Juridice din Moldova, Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități, Consiliul Național al Tineretului din Moldova, Asociația Obștească „Stimul”, Asociația Obștească „Laolaltă”, Abilități Europene fără Limite, Centrul de Informații „GENDERDOC-M”, Asociația Obștească Centrul de reabilitare a victimelor torturii „Memoria” și activista Elena Rațoi. Recomandările sunt fundamentate pe standarde internaționale și europene în materie de drepturi ale omului și egalitate de gen, pe legislația națională în vigoare, precum și pe date și evidențe factuale relevante. Pentru claritate, recomandările au fost grupate tematic, urmând logica politicilor familiale: prestații, protecția maternității, sprijin pentru părinții solitari, stimulente pentru constituirea familiilor și locuire, reconcilierea muncă-familie, servicii de îngrijire și facilități fiscale.

INDEXAREA ȘI EXTINDEREA PRESTAȚIILOR PENTRU COPII

- ▶ **Modificarea cadrului normativ în vederea introducerii obligativității indexării anuale a indemnizației pentru creșterea copilului**, inclusiv a indemnizațiilor acordate persoanelor care adoptă copii sau instituie tutela/curatela, prin raportare la indicele prețurilor de consum și la minimul de existență stabilit de Biroul Național de Statistică.
- ▶ **Extinderea treptată a alocațiilor pentru copii până la 18 ani**. Se recomandă revizuirea Legii nr. 315/2016 privind prestațiile sociale pentru copii, art. 4, astfel încât alocația pentru copii să fie acordată universal tuturor copiilor până la vârsta de 18 ani. Alocația urmează să fie achitată lunar, în mod automat, fără cerere suplimentară din partea părinților, în baza datelor din Registrul de stat al populației, prin intermediul Casei Naționale de Asigurări Sociale, asemeni mecanismului deja existent pentru oferirea alocației pentru copii cu vârsta de până la 2 ani. Plata poate fi efectuată prin transfer bancar pe cardul unuia dintre părinți sau al reprezentantului legal, sau prin alte modalități existente de plată a prestațiilor sociale, asigurând acces inclusiv pentru familiile din mediul rural sau fără cont bancar. Valoarea alocației ar trebui corelată cu minimul de existență pentru copil și indexată anual, iar implementarea poate fi realizată etapizat (de exemplu, extinderea inițială până la 16 ani, apoi până la 18 ani), astfel încât măsura să contribuie efectiv la reducerea sărăciei în rândul copiilor și la susținerea echitabilă a tuturor familiilor.
- ▶ **Extinderea suportului pentru părinții cu copii în îngrijire**. Se recomandă modificarea Legii nr. 289/2004 privind indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și alte prestații de asigurări sociale, în vederea consolidării echității și stimulării implicării ambilor părinți în îngrijirea copilului, prin: (i) stabilirea unei indemnizații minime garantate pentru părintele solitar, considerând drept bază de calcul salariul mediu lunar pe economie, pentru a asigura un nivel minim de protecție socială familiilor monoparentale, în special pentru persoanele cu stagiul contributiv redus sau venituri mici; (ii) acordarea unui supliment financiar pentru împărțirea echitabilă a perioadei de îngrijire a copilului, condiționat de faptul că cel de-al doilea părinte utilizează cel puțin 30% din perioada totală a concediului de îngrijire (suplimentul va fi echivalent cu valoarea indemnizației aferente a două luni de plată și va fi acordat o singură dată, la împlinirea vârstei de 3 ani a copilului); (iii) majorarea graduală a scutirii personale pentru contribuabilii care au în întreținere copii cu cerințe educaționale speciale (CES), prin modificarea Codului fiscal, astfel

¹³ Manifestul societății civile „Drepturile omului sunt un criteriu european”,
https://progen.md/wp-content/uploads/2026/03/Manifest-2026_DREPTURILE-OMULUI-SUNT-UN-CRITERIU-EUROPEAN.pdf

încât aceasta să fie cu cel puțin 10% mai mare decât scutirea personală standard acordată pentru copii.

PROTECȚIA MATERNITĂȚII ÎN FUNCȚII PUBLICE ȘI DE DEMNITATE

- ▶ **Instituirea unui regim explicit de protecție a maternității pentru femeile în funcții de demnitate publică și pentru alesele locale**, prin eliminarea prevederilor interpretabile care permit aplicări neuniforme și produc efecte disproporționate asupra femeilor. Deși Directiva 79/7/CEE consacră principiul egalității de tratament între femei și bărbați în regimurile legale de securitate socială, iar standardele CEDAW impun statelor să prevină discriminarea pe bază de maternitate, în plan local cadrul legal prevede încetarea de drept a mandatului primarului, viceprimarului, președintelui și vicepreședintelui raionului în caz de „imposibilitate de a exercita funcția pe o perioadă mai mare de 5 luni consecutive, inclusiv pe motive de boală”. În lipsa unei reglementări exprese privind concediul de maternitate și a unor garanții aplicabile situațiilor de nașteri complicate ori consecințe post-partum, aceste norme pot fi utilizate ca temei de pierdere a mandatului. Se propune: (i) introducerea unui regim explicit de protecție a maternității pentru funcțiile de ales local, care să califice maternitatea și recuperarea post-partum drept situații protejate și să excludă pierderea mandatului ca efect al acestei perioade; (ii) introducerea unui regim explicit de protecție a maternității pentru funcțiile de demnitate publică numite, care să permită suspendarea temporară a exercitării atribuțiilor și să garanteze revenirea în funcție după maternitate; (iii) instituirea unei proceduri de desemnare a supleantului sau a interimarului pentru ambele categorii, cu criterii clare, limitele competențelor și încetarea de drept a supleanței la reluarea exercitării mandatului.

SPRIJIN PENTRU PĂRINȚII SOLITARI ȘI FAMILIILE MONOPARENTALE

- ▶ **Acordarea indemnizației pentru părinții solitari în mărime de 100% din salariul mediu al acestuia pentru zilele libere** în care este sîstată activitatea creșelor, grădinițelor și școlilor (în special clasele primare). În cazul în care este o familie monoparentală, indemnizația pentru zilele libere acordate în care instituția de învățămînt pe care o frecventează copilul nu activează trebuie să constituie 100% din salariul mediu al angajatului pentru ultimele 6 luni.
- ▶ **Includerea părinților din familii monoparentale cu copii de vîrstă pînă la 10 ani în categoria de muncitori scutiți de munca de noapte.** Art. 103 alin. (1) al Codului Muncii al Republicii Moldova definește munca de noapte drept munca prestată între orele 22:00 - 6:00. Deși art. 103 alin. (6) cuprinde anumite categorii de părinți care au în îngrijire copii (părinții cu copii în vîrstă de pînă la 4 ani sau copii cu dizabilități), aceasta nu ia în calcul familiile monoparentale, unde un părinte este singurul și unicul îngrijitor al copilului. În condițiile în care părintele este atras în muncă de noapte, este pusă sub risc siguranța și securitatea copilului. Mai mult decît atît, reieșind din acest risc, părinții solitari sunt determinați să se retragă de pe piața muncii (în virtutea intereselor copilului), astfel sporind vulnerabilitatea lor financiară. Avînd în vedere aceste circumstanțe, dar și ținînd cont de accesul limitat la servicii de îngrijire a copiilor pe timp de noapte, este crucial ca familiile monoparentale să beneficieze de aceleași drepturi precum categoriile de salariați prevăzuți la art. 103 alin. (6).
- ▶ **Instituirea unei scutiri fiscale specifice pentru familiile monoparentale.** În prezent, Codul fiscal al Republicii Moldova prevede doar scutiri generale, fără o scutire destinată familiilor monoparentale. Statistica oficială arată că familiile monoparentale reprezintă aproximativ 10,5% din totalul gospodăriilor cu copii în 2024, proporția fiind cu 5 puncte procentuale mai ridicată în mediul urban. Această categorie de gospodării are venit disponibil pe persoană sub media gospodăriilor fără copii și depinde majoritar de salarii (69,1%) și de prestații sociale (24,7%), fiind expusă unui risc mai mare de sărăcie. Se propune crearea unei scutiri fiscale pentru familii monoparentale la art. 35 din Codul fiscal, cu două componente: (i) o deducere de bază aplicată o singură dată per familie, acordată părintelui care are în întreținere unul sau mai mulți copii minori și care nu conviețuiește cu un soț/partener (nivelul deducerii poate fi stabilit la un multiplu al

scutirii pentru persoana întreținută, de exemplu de două ori scutirea actuală de 9.900 lei, respectiv 19.800 lei); (ii) o deducere suplimentară per copil, acordată pentru al doilea și fiecare copil ulterior (de exemplu 5.000-10.000 lei/an/copil), similar modelului german. Scutirea ar fi disponibilă doar dacă celălalt părinte nu declară aceiași copii ca persoane întreținute, iar beneficiarul dovedește prin documente oficiale că este singurul adult din gospodărie.

STIMULENTE PENTRU CONSTITUIREA FAMILIILOR ȘI SPRIJIN PENTRU LOCUIRE

- ▶ **Acordarea de stimulente financiare pentru constituirea familiilor de către tineri.** Se recomandă instituirea, prin modificarea legislației din domeniul protecției sociale, a unui mecanism de sprijin financiar pentru familiile nou constituite, administrat de Ministerul Muncii și Protecției Sociale în colaborare cu autoritățile administrației publice locale. Măsura ar prevedea acordarea unei plăți unice (grant de start familial) tinerilor soți care își înregistrează căsătoria și au domiciliul sau reședința în unitatea administrativ-teritorială, cu posibilitatea cofinanțării din bugetele locale. Sprijinul va fi acordat o singură dată, în baza criteriilor de vârstă și venit stabilite prin regulament (de exemplu, până la 35 de ani pentru cel puțin unul dintre soți) și va putea fi utilizat pentru cheltuieli inițiale legate de întemeierea gospodăriei (locuire, utilități, bunuri de bază). Scopul măsurii este susținerea formării familiilor tinere și reducerea vulnerabilității economice în primii ani de viață familială.
- ▶ **Sprijin pentru locuință destinat familiilor tinere.** Se recomandă elaborarea unui pachet de măsuri de sprijin pentru accesul la locuință al familiilor tinere, prin modificarea cadrului normativ aferent programelor de stat în domeniul locativ (inclusiv Programul Guvernamental „Prima Casă”), inițiat de Ministerul Finanțelor și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale, cu implicarea Ministerului Muncii și Protecției Sociale. În cadrul Programului „Prima Casă” se propune instituirea unui subprogram dedicat familiilor tinere cu copii, care să prevadă: (i) o contribuție mai mare a statului la garantarea sau subvenționarea dobânzii, în special în primii ani de creditare; (ii) actualizarea periodică a plafonului valorii imobilului eligibil, în funcție de evoluția prețurilor pe piața imobiliară. Alternativ, pentru familiile care nu optează sau nu se califică pentru achiziția unei locuințe, se recomandă instituirea unui mecanism de compensare parțială a chiriei (voucher sau plată directă), acordat pe o perioadă determinată și în baza criteriilor de venit și componență familială, administrat prin sistemul de asistență socială. Măsura urmărește reducerea poverii costurilor locative pentru familiile tinere și prevenirea riscului de sărăcie, facilitând totodată formarea și stabilitatea familială.

RECONCILIAREA VIETII PROFESIONALE CU CEA FAMILIALĂ

- ▶ **Ratificarea Convenției OIM nr. 156 privind lucrătorii cu responsabilități familiale și alinierea comprehensivă a legislației naționale la prevederile acesteia.** Convenția OIM nr. 156 reprezintă un instrument esențial pentru promovarea egalității reale de șanse pe piața muncii, prin recunoașterea faptului că responsabilitățile de îngrijire, fie față de copii, fie față de alți membri ai familiei care necesită sprijin, nu trebuie să constituie un obstacol în accesul, menținerea sau avansarea în activitatea profesională. Republica Moldova ar trebui să ratifice C156 și să inițieze un proces coerent de armonizare legislativă, care să includă definirea explicită a responsabilităților familiale în Codul Muncii, includerea acestora ca criteriu protejat împotriva discriminării, extinderea protecției sociale pentru lucrătorii în forme non-standard de angajare, consolidarea mecanismelor de muncă flexibilă și dezvoltarea serviciilor comunitare de îngrijire.
- ▶ **Instituirea unui mecanism de subvenționare destinat angajatorilor care creează servicii alternative de îngrijire a copiilor cu vârsta de până la 3 ani la locul de muncă,** în temeiul cadrului stabilit de Legea nr. 367/2022 privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor. Mecanismul ar putea prevedea acordarea unei subvenții lunare pentru fiecare loc de îngrijire creat, în cuantum raportat la salariul mediu lunar pe economie, precum și rambursarea parțială a cheltuielilor de amenajare și dotare a spațiilor, similar modelului instituit prin art. 36 și art. 38 din Legea nr. 105/2018 privind promovarea ocupării forței de muncă și asigurarea de șomaj. Eligibilitatea ar

urma să fie condiționată de respectarea standardelor prevăzute de Hotărârea Guvernului nr. 572/2023, menținerea serviciului pe o perioadă minimă determinată și asigurarea accesului prioritar pentru copiii angajaților. Această soluție ar permite integrarea obiectivelor de reconciliere a vieții profesionale cu cea familială în politicile active de ocupare, ar contribui la creșterea participării femeilor pe piața muncii și ar transforma investiția în servicii de îngrijire într-un instrument strategic de dezvoltare economică și egalitate de gen.

- ▶ **Introducerea voucherelor pentru formare profesională și deduceri fiscale pentru părinții cu copii mici**, pentru a sprijini reîntoarcerea pe piața muncii și accesul la educație timpurie. Se propune: (i) extinderea programului de vouchere pentru formare profesională implementat de ANOFM, pentru a include femeile aflate în concediu de îngrijire a copilului fără o profesie finalizată, prin modificarea Legii nr. 105/2018 și a Hotărârii Guvernului nr. 1276/2018, permițându-le accesul la cursuri de calificare, recalificare sau specializare și oferindu-le facilități precum burse sau acoperirea cheltuielilor de cazare și transport; (ii) introducerea unui sistem de vouchere pentru servicii de îngrijire a copiilor acordate tinerilor NEET care se încadrează pe piața muncii sau în studii, facilitând astfel accesul acestora la oportunități de formare și angajare prin reducerea barierelor legate de îngrijirea copiilor.

SERVICII DE ÎNGRIJIRE ȘI EDUCAȚIE TIMPURIE

- ▶ **Asigurarea funcționării grupelor cu program prelungit de educație pentru copii (after-school).** Acest tip de programe educaționale oferă posibilitatea părinților să-și îndeplinească sarcinile de serviciu fără a fi expuși la potențiale cazuri de discriminare în muncă din cauza responsabilităților de îngrijire a copiilor. Din 2016 cadrul legal prevede la nivel național oferirea programelor prelungite de educație, însă există anumite lacune. În prezent, Regulamentul de organizare și funcționare a claselor/grupelor cu program prelungit prevede că autoritățile publice locale, de comun acord cu instituția de învățământ, pot (dar nu sunt obligate) să decidă organizarea claselor/grupelor cu program prelungit. Se recomandă: (i) introducerea obligativității funcționării grupelor cu program prelungit în instituțiile publice de învățământ primar în toate localitățile din țară; (ii) majorarea resurselor financiare alocate din bugetul de stat pentru toate instituțiile publice de educație, întru sporirea posibilității mai multor copii să frecventeze astfel de grupe cu program prelungit, fără ca părinții să fie nevoiți să acopere taxe adiționale (inclusiv pentru pauzele alimentare); (iii) revizuirea și diversificarea curriculumului educațional pentru acest tip de program, astfel încât să fie cât mai mult centrat spre necesitățile și interesele copiilor.
- ▶ **Alocarea de resurse financiare pentru adaptarea instituțiilor de învățământ la nevoile persoanelor cu dizabilități și pentru crearea de servicii alternative de îngrijire a copiilor la locul de muncă**, conform prevederilor Legii 367/2022. Această recomandare poate fi implementată prin programul „Satul European Expres”, inițiat de Guvernul Republicii Moldova și finanțat din Fondul Național de Dezvoltare Regională și Locală (FNDRL). Pentru a implementa un apel dedicat accesibilizării și adaptării instituțiilor de învățământ, este esențial să existe un acord între Ministerul Educației, Ministerul Muncii și Protecției Sociale și Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale. De asemenea, este necesară elaborarea și aprobarea unui ghid de aplicare prin Decizia Consiliului Național de Coordonare a Dezvoltării Regionale și Locale, iar bugetul necesar trebuie stabilit și alocat de către Guvern.
- ▶ **Instituirea obligației pentru instituțiile de învățământ de a crea servicii de îngrijire la locul de studii.** Această măsură prevede ca instituțiile de educație care au înregistrați la studii cel puțin 5% din numărul total de studenți din țară să fie obligate prin lege să creeze spații pentru copiii elevilor/studentilor care își urmează studiile în instituția respectivă. Locația cea mai potrivită pentru introducerea acestei obligații în Codul Educației este Articolul 20 - Organizarea învățământului general, unde s-ar putea adăuga: „Instituțiile de învățământ profesional tehnic (VET) și universitățile care înregistrează un număr de studenți egal cu cel puțin 5% din numărul total de studenți din țară vor fi obligate să creeze și să întrețină spații adecvate pentru îngrijirea copiilor studenților. Aceste spații trebuie să fie echipate corespunzător și administrate de personal

calificat, asigurând un mediu sigur și stimulatîv pentru dezvoltarea copiilor.” Pentru a asigura o tranziție eficientă, se poate oferi o perioadă de adaptare de 2-3 ani înainte ca obligația să intre în vigoare.

- ▶ **Consolidarea implementării efective a serviciilor alternative de îngrijire a copiilor, prin îmbunătățirea Legii nr. 367/2022 privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor prin:** (i) extinderea sferei serviciilor de îngrijire individualizată și pentru copiii cu vârsta cuprinsă între 3 și 10 ani, în aceleași condiții de calitate și siguranță stabilite de cadrul actual, pentru a răspunde nevoilor familiilor active profesional în afara orelor instituțiilor de educație timpurie; (ii) revizuirea formei de activitate economică a prestatorilor, prin tranziția de la patenta de întreprinzător la regimul de antreprenor independent, astfel încât îngrijitorii și îngrijitoarele să beneficieze de pachetul deplin de protecție socială (indemnizații de maternitate, concedii medicale, ajutor de șomaj, pensie); (iii) flexibilizarea cadrului privind serviciile organizate de angajator, prin recunoașterea explicită a dreptului acestora de a contracta sau de a se asocia cu creșe de tip familial situate în imediata proximitate a unității, inclusiv prin parteneriate între mai mulți angajatori sau cu autoritățile publice locale, cu stabilirea unor criterii clare de proximitate geografică; (iv) debirocratizarea procedurilor de înregistrare și notificare, prin clarificarea momentului de la care prestarea efectivă a serviciilor este permisă, eliminarea documentelor redundante și uniformizarea procedurii de notificare către Agenția Națională pentru Siguranța Alimentelor în cazul organizării alimentației pe bază de materie primă sau semifabricate; (v) extinderea ofertei regionale de calificare profesională pentru îngrijitori și îngrijitoare, prin parteneriate cu instituții specializate de învățământ și instrumente de sprijin financiar care să facă accesibilă formarea în afara municipiului Chișinău.